

Sygn. akt I ACa 1295/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 czerwca 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący – Sędzia SA Hanna Muras

Sędzia SA Marzena Konsek – Bitkowska (spr.)

Sędzia SO del. Jan Wawrowski

Protokolant – asystent sędziego Tomasz Wiliński

po rozpoznaniu w dniu 11 czerwca 2014 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa J. K. i G. K.

przeciwko Spółdzielni Mieszkaniowej (...) w W.

o stwierdzenie nieważności uchwały ewentualnie o uchylenie uchwały

na skutek apelacji powodów

od wyroku Sądu Okręgowego Warszawa-Praga w Warszawie

z dnia 22 maja 2013 r., sygn. akt II C 1171/11

- 1. prostuje zaskarżony wyrok w ten sposób, że w komparycji w miejsce słów „o uchylenie uchwały nr (...) wpisuje słowa „o stwierdzenie nieważności uchwały ewentualnie o uchylenie uchwały”;***
- 2. zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że stwierdza nieważność uchwały Rady Nadzorczej Spółdzielni Mieszkaniowej (...) w W. z dnia 25 lipca 2011 r., nr (...) w zakresie paragrafu pierwszego oraz zasądza od Spółdzielni Mieszkaniowej (...) w W. na rzecz J. K. i G. K. kwotę 397 zł (trzysta dziewięćdziesiąt siedem złotych) tytułem zwrotu kosztów procesu;***
- 3. zasądza od Spółdzielni Mieszkaniowej (...) w W. na rzecz J. K. i G. K. kwotę 335 zł (trzysta trzydzieści pięć złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.***

Sygn. akt I ACa 1295/13

UZASADNIENIE

Powodowie J. K. i G. K. wnieśli o ustalenie nieważności § 1 uchwały Rady Nadzorczej Spółdzielni Mieszkaniowej (...) z dnia 25 lipca 2011 r. jako sprzecznego z przepisami ustawy, ewentualnie o uchylenie powyższego paragrafu uchwały oraz o zasądzenie od pozwanej na rzecz powodów kosztów procesu.

Pozwana Spółdzielnia Mieszkaniowa (...) w W. wniosła o oddalenie powództwa.

Wyrokiem z dnia 22 maja 2013 r. Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie oddalił powództwo i zasądził solidarnie od powodów na rzecz pozwanej kwotę 180 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Sąd Okręgowy ustalił, że powodowie są właścicielami dwóch nieruchomości znajdujących się w zasobach pozwanej Spółdzielni. G. K. jest członkiem Spółdzielni. W dniu 25 lipca 2011 r. Rada Nadzorcza Spółdzielni podjęła uchwałę nr (...), w której w § 1 wprowadzono nową stawkę opłaty, nazwaną „eksploatacja – zaliczka” w wysokości 1 zł/m². W uzasadnieniu uchwały wskazano, że konieczność wprowadzenia nowej stawki opłat wynika z utrzymującego się zadłużenia mieszkańców wobec Spółdzielni w kwocie od 2,7 mln do 3 mln zł, oraz że „aby zapewnić płynność finansową oraz zmniejszyć koszty obsługi zobowiązań, co w efekcie doprowadzi do optymalizacji realnej stawki eksploatacji, konieczne jest utworzenie rezerwy w taki sposób, jak robią to wspólnoty mieszkaniowe”.

Sąd Okręgowy zważył, że o ile na gruncie obowiązujących przepisów nie ma możliwości zaskarżania uchwał rady nadzorczej spółdzielni powództwem o uchylenie uchwały, poza przypadkami wskazanymi w ustawie, o tyle nie można odmówić członkowi spółdzielni możliwości wytoczenia powództwa opartego na treści art. 189 k.p.c., którego przedmiotem będzie uchwała rady nadzorczej. Powództwo o stwierdzenie nieważności § 1 uchwały podlega jednak oddaleniu z uwagi na brak wykazania przez powodów interesu prawnego. Powództwo z art. 189 k.p.c. nie przysługuje w sytuacji, gdy przepisy prawa przewidują możliwość wytoczenia innego powództwa.

Powodowie wnoszą o ustalenie nieważności uchwały nr(...)

w zakresie § 1, który wprowadza nową stawkę opłat eksploatacyjnych mających na celu pokrycie zadłużenia spółdzielni, wskazując na niezgodność tej części uchwały z treścią art. 4 i 6 ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych. Powodowie kwestionują zatem zasadność wprowadzenia dodatkowej opłaty eksploatacyjnej. Zgodnie z treścią art. 4 ust. 8 ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych członkowie spółdzielni, osoby niebędące członkami spółdzielni, którym przysługują spółdzielcze własnościowe prawa do lokali, oraz właściciele niebędący członkami spółdzielni mogą kwestionować zasadność zmiany wysokości opłat bezpośrednio na drodze sądowej. Wskazany przepis wprost przyznaje zatem powodom możliwość kwestionowania zasadności wprowadzenia dodatkowej stawki opłaty eksploatacyjnej na drodze sądowej. Skorzystanie z tego uprawnienia poprzez wytoczenie powództwa w trybie art. 189 k.p.c. nakłada natomiast na powodów obowiązek wykazania, że tylko poprzez uzyskanie wyroku ustalającego możliwe jest zapewnienie pełnej ochrony tych praw. Powodowie nie uczynili zadość temu obowiązkowi. Podnoszone przez powodów okoliczności faktyczne i prawne w żaden sposób nie uzasadniają interesu prawnego. Powodowie kwestionują bowiem zasadność wprowadzenia opłaty, nie wskazują natomiast okoliczności przemawiających za uznaniem, że wytoczenie powództwa o ustalenie jest jedyną możliwą drogą dla dochodzenia przez powodów swoich praw.

Od powyższego wyroku powodowie wywiedli apelację, zaskarżając ten wyrok w całości i zarzucając mu:

a. naruszenie art. 189 k.p.c. w zw. z art. 4 ust. 8 ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych (dalej: u.s.m.) poprzez błędną wykładnię, a w konsekwencji niezastosowanie i niezbadanie uchwały w kontekście naruszenia przez nią przepisów art. 4 ust. 1, 2 oraz 4 u.s.m., art. 44 w zw. z art. 46 § 2 prawa spółdzielczego w zw. z § 69 Statutu spółdzielni oraz art. 38 § 1 pkt 4 prawa spółdzielczego – i w konsekwencji naruszenie art. 58 k.c.,

b. sprzeczność istotnych ustaleń z treścią zebranego w sprawie materiału wskutek naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. poprzez dokonanie oceny dowodów w sposób nasuwający zastrzeżenia z punktu widzenia zasad logicznego rozumowania - a mianowicie poprzez przyjęcie, że powodowie nie mają interesu prawnego w kwestionowaniu zaskarżonej uchwały, mimo że dotyczy ona bezpośrednio ich praw i obowiązków związanych z posiadanym lokalem,

c. nierozpoznanie istoty sprawy - tj. naruszenie art. 386 § 4 k.p.c. poprzez nieodniesienie się do ewentualnego roszczenia powodów o uchylenie uchwały na mocy art. 32 § 3 w zw. z art. 42 § 3 ustawy prawo spółdzielcze, jak również niezbadanie jej pod kątem zgodności z następującymi przepisami art. 4 ust. 1, 2 oraz 4 u.s.m., art. 38 § 1 pkt 4, 44 w zw. z art. 46 § 2 prawa spółdzielczego oraz § 69 statutu spółdzielni.

Na podstawie powyższych zarzutów apelujący wnieśli o zmianę zaskarżonego wyroku w całości i uwzględnienie powództwa wraz z kosztami procesu za obie instancje, ewentualnie o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja zasługiwała na uwzględnienie.

Trafne były zarzuty naruszenia art. 189 k.p.c., art. 4 u.sm. oraz art. 58 k.c.

Kwestia kryteriów oceny interesu prawnego w wystąpieniu z powództwem o ustalenie była przedmiotem licznych wypowiedzi orzecznictwa. W wyroku z 15 maja 2013 r. w sprawie III CSK 254/12 (Lex nr 1353202) Sąd Najwyższy wyjaśnił, że:

„1. Interes prawny rozumieć należy jako obiektywnie występującą potrzebę ochrony sfery prawnej powoda, którego prawa zostały lub mogą zostać zagrożone, bądź też co do istnienia lub treści których występuje stan niepewności. Ocena interesu prawnego wymaga zindywidualizowanych, elastycznych kryteriów, uwzględniających celowościowe podstawy powództwa z art. 189 k.p.c. Jedną z przesłanek badanych przy rozważaniu celowości wykorzystania powództwa o ustalenie jest znaczenie, jakie wyrok ustalający wywarłby na sytuację prawną powoda. O występowaniu interesu prawnego świadczy możliwość stanowczego zakończenia w tej drodze sporu, natomiast przeciwko jego istnieniu - możliwość uzyskania pełniejszej ochrony praw powoda w drodze innego powództwa.

2. Postępowanie cywilne oparte jest na założeniu, że realizacja praw na drodze sądowej powinna być celowa i możliwie prosta, udzielana bez mnożenia postępowań. Założenie to realizuje wymaganie wykazania interesu prawnego w wypadku żądania ustalenia istnienia (nieistnienia) stosunku prawnego lub prawa i przyjęcie jako zasady, że możliwość uzyskania skuteczniejszej ochrony w drodze innego powództwa podważa interes prawny w żądaniu ustalenia.”

Podobne wnioski wynikają z wyroku Sądu Najwyższego z dnia 8 lutego 2013 r., IV CSK 306/12 (LEX nr 1318437), w którym wyrażone zostało następujące stanowisko:

„1. Przy ustalaniu istnienia interesu prawnego, o którym mowa w art. 189 k.p.c., należy uwzględniać potrzebę zapewnienia dostępu do sądu w celu ochrony prawnej w razie gdy istnieje potrzeba jej udzielenia. Interes ten należy też rozumieć jako potrzebę wprowadzenia pewności co do istnienia konkretnego stosunku prawnego lub prawa, w celu zapewnienia zainteresowanemu powodowi ochrony sfery jego uprawnień przed grożącym naruszeniem. Interes prawny istnieje nie tylko gdy chodzi o obecne stosunki prawne i prawa, ale także gdy dotyczy przyszłych, ale obiektywnie prawdopodobnych stosunków prawnych i praw.

2. Szerokie rozumienie interesu prawnego, jako przesłanki skutecznego wystąpienia z powództwem z art. 189 k.p.c. ma na celu ochronę uzasadnionych interesów powoda, ale tylko wtedy gdy nie może on na innej drodze uzyskać ochrony swoich praw.”

Zastosowanie powyższych kryteriów oceny istnienia interesu prawnego do stanu faktycznego niniejszej sprawy prowadzi do następujących wniosków:

Po pierwsze, wskazana uchwała niewątpliwie wprowadziła stan niepewności prawnej w relacjach między stronami. Pozwana uznaje bowiem, że była uprawniona do podjęcia uchwały tej treści, powodowie stoją zaś na stanowisku, że uchwała ta narusza prawo, a w związku z tym nie nakłada na nich skutecznie obowiązku uiszczenia uchwalonej nowej opłaty.

Po drugie, powodowie nie dysponują dalej idącym powództwem, które dawałoby im możliwość uzyskania skuteczniejszej ochrony. Celem, do którego dążą przez wytoczenie powództwa o stwierdzenie nieważności uchwały we wskazanej części, jest bowiem pozyskanie orzeczenia potwierdzającego, że nie istnieją i nie powstaną w przyszłości żadne ich zobowiązania wobec pozwanej Spółdzielni, które wynikałyby z tej uchwały. Powodowie mogliby oczywiście

sformułować alternatywne powództwo o ustalenie, że nie istnieje ich zobowiązanie do uiszczania opłat ustalonych wskazaną uchwałą. Takie powództwo – także będące powództwem o ustalenie na podstawie art. 189 k.p.c., nie byłoby jednak ani dalej idące, ani też nie zapewniałoby powodom pełniejszej ochrony. W istocie każde z tych żądań w razie uwzględnienia prowadziłyby do tego samego rezultatu, w równym stopniu usuwając stan niepewności prawnej. Uzyskując wyrok stwierdzający nieważność uchwały powodowie uzyskaliby orzeczenie potwierdzające, że uchwała ta nie nakłada na nich prawnie żadnych obowiązków. Podobny skutek miałyby wytoczenie powództwa o ustalenie nieistnienia zobowiązania, wywodzonego przez pozwaną z tej uchwały, w którym to przesłankowo musiałaby być zbadana zgodność § 1 uchwały z przepisami prawa. Sąd Apelacyjny nie znajduje wobec tego podstaw uzasadniających pogląd, że w stanie faktycznym niniejszej sprawy możliwość wytoczenia powództwa o ustalenie nieistnienia zobowiązania pozbawia powodów interesu prawnego w wytoczeniu powództwa o ustalenie nieważności uchwały. Uchwała organu spółdzielni uznawana jest za czynność prawną. W przypadku każdej czynności prawnej w dziedzinie zobowiązań najdalej idącym powództwem jest powództwo o ustalenie jej nieważności, które w pełni klaruje sytuację prawną stron takiej czynności prawnej.

Przyjmuje się co do zasady, że interes prawny w ustaleniu nieistnienia zobowiązania odpada z chwilą, gdy wierzyciel wystąpi z powództwem o świadczenie wynikające z tego zobowiązania. W takim przypadku dłużnik może bowiem bronić się jako pozwany w procesie o świadczenie (w tym przypadku w procesie o zapłatę). Nie zostało jednak wykazane, aby toczył się taki proces z powództwa Spółdzielni przeciwko powodom.

Jak już wskazano interes prawny w ustaleniu nie istnieje, jeżeli w innym postępowaniu powód może uzyskać pełną ochronę. W przypadku nałożenia opłat, taką ochronę powodowie w pełni mogli uzyskać wyłącznie w drodze powództwa o ustalenie, że nie istnieje po ich stronie obowiązek zapłaty nowoustanowionej opłaty wobec nieważności uchwały, lub mogli to roszczenie sformułować jako roszczenie o ustalenie nieważności uchwały. Żadne z tych powództw nie jest dalej idące. Oba w tym samym stopniu chronić mogły prawa powodów, oba są też oparte na art. 189 k.p.c. Ustalenie nieważności uchwały potwierdza brak zobowiązania i skutkuje niemożnością wyegzekwowania opłat tą uchwałą nałożonych. Z kolei ustalenie braku zobowiązania do uiszczania tych opłat wymaga przesłankowego ustalenia, że uchwała jest nieważna.

Nie niweczy interesu prawnego powodów art. 4 ust. 8 u.s.m. Odwołując się do tego przepisu Sąd Okręgowy nie zaproponował powództwa, które jego zdaniem mieściłoby się w pojęciu kwestionowania zasadności zmiany wysokości opłat bezpośrednio na drodze sądowej. Jest oczywiste, że taka możliwość zachodzi tylko przez powództwo o ustalenie lub przez obronę stosownym zarzutem w procesie o zapłatę.

Zauważyć przy tym trzeba, że art. 4 ust. 8 u.s.m. dotyczy podwyżek (zmiany wysokości) takich opłat, które określone zostały w art. 4 ust. 1-2 i 4. W tej sprawie natomiast nie doszło do podwyższenia stawki opłat przewidzianych w art. 4 ust. 1-2 i 4 u.s.m., lecz do próby wykreowania innej opłaty, której przepisy nie przewidują, a która w istocie stanowiłaby narzucone kredytowanie spółdzielni i przerzucała obowiązek utrzymania mieszkań osób zadłużonych na ogół podmiotów, którym służy odrębna własność lokali lub prawa spółdzielcze własnościowe do lokali znajdujących się w zasobach tej spółdzielni. Niewypełnianie lub nieterminowe wypełnianie przez część osób wskazanych w art. 4 ust. 1-2 i 4 u.s.m. ich obowiązków finansowych wobec spółdzielni nie uzasadnia wprowadzenia swego rodzaju odpowiedzialności zbiorowej i zobligowania ogółu podmiotów, którym służy własność odrębnych lokali lub spółdzielcze prawo do lokalu, do kredytowania działalności spółdzielni.

Pozwana nie może też w taki sposób obchodzić art. 19 § 2 ustawy z 1982 r. – Prawo spółdzielcze, który stanowi, że członkowie uczestniczą w pokrywaniu strat spółdzielni do wysokości zadeklarowanych udziałów. Zasada ta odnosi się również do członków spółdzielni mieszkaniowych (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 maja 2012 r., V CSK 234/11, LEX nr 1232629). Zasada bezwynikowej działalności spółdzielni mieszkaniowej, która znalazła wyraz w art. 6 ust. 1 u.s.m. nie może być rozumiana w ten sposób, że dowolny niedobór środków spółdzielni może ona przerzucić na członków i osoby wskazane w art. 4 ust. 1-2 i 4 u.s.m. Podmioty te nie są zobowiązane pokrywać kosztów utrzymania lokali, do których tytuł prawny służy innym osobom, zalegającym z opłatami. Nie są też zobowiązane kredytować w tym zakresie działalność spółdzielni do czasu wyegzekwowania przez nią wymagalnych należności od jej dłużników (co

w przypadku nieskuteczności jej działań przerodziłoby się w trwałe i bezzwrotne obciążenie z tytułu nowej opłaty). Nie budzi też wątpliwości, że osoby nie będące członkami spółdzielni nie są zobowiązane w żadnym rozmiarze uczestniczyć w pokrywaniu jej strat.

Wobec tego trafnie zarzuca strona powodowa, że § 1 uchwały, nakładający wskazaną opłatę, jako sprzeczny z art. 4 ust. 1-2 i 4 u.s.m. oraz art. 6 u.s.m. jest nieważny wobec treści art. 58 k.c.

Zasadność głównego żądania pozwu skutkuje brakiem potrzeby odniesienia się przez Sąd Apelacyjny do zarzutów dotyczących rozstrzygnięcia o powództwie ewentualnym.

Z tych też względów zaskarżony wyrok podlegał zmianie na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. O kosztach postępowania apelacyjnego Sąd orzekł na podstawie art. 98 k.p.c. Na zasądzone w punkcie drugim wyroku koszty składa się opłata od apelacji i koszty zastępstwa procesowego.